

کلاس - سینما

وحید گلستان

فیلم آموزشی، با وجود قدمت آن، به دلیل بینارشته‌ای بودنش در میان سینما و علوم تربیتی، هنوز نتوانسته است بیان هنری خود را به‌عنوان یک اثر هنری و نیز طراحی آموزشی خود را همچون سایر اجزای یادگیری به کمال برساند. با وجود این، در دهه گذشته، مبتنی بر اسناد بالادستی و در جریان تازه آموزش جهان نیز بحث بسته آموزشی و پس از آن بسته یادگیری، مورد توجه و گفتمان غالب محسوب می‌شود. لذا با این سؤال مواجه می‌شویم که نسبت فیلم آموزشی با بسته آموزشی و بسته یادگیری چیست؟

تفاوت بسته آموزشی و بسته یادگیری

البته این خود بحث مفصلی است و از چند منظر باید مورد توجه قرار گیرد، اما در اینجا فقط به یک ویژگی می‌پردازیم.

آنچه امروز درباره بسته آموزشی نسبت به آن فهم عمومی وجود دارد، مجموعه‌ای از چند رسانه برای آموزش یک مفهوم است. این تعریف بسیار کوتاه بخش مهمی از مراد ما را در برمی‌گیرد، اما بسته یادگیری همین است؛ به‌اضافه نقش‌های تازه‌تر ساختن رایانه‌ای که برای دانش آموز در نظر دارد. لذا در بسته آموزشی، گویی مفاهیم و روش بر نگاهی شناخت‌گرا یا رفتارگرا مبتنی است و هدف بسیار تدقیق شده آموزشی را در نظر داریم و اجزای بسته آموزشی یکدیگر را کامل یا تکرار می‌کنند. اما در بسته یادگیری، در طول مشارکت بین یادگیرنده و بسته یادگیری، خلق معنا و امر یادگیری به وجود می‌آید. پس روایت ارائه به‌ضرورت دیگر خطی نیست و نیز مفاهیم اجزا کامل‌کننده یکدیگر نیستند، بلکه می‌توانند در مسیر تعمیق یادگیری یک مفهوم باشند یا فرصت یادگیری تازه‌ای در همین حیطه. لذا بسته یادگیری نقش پیچیده‌تری را برای اجزا در نظر می‌گیرد و نیز سهم بیشتری را برای مخاطب.

در سینما، مشارکت امری حیاتی برای خلق معنا و مبتنی بر جذابیت اصلی فیلم است، اما محدودیت فیلم‌ها در تعامل باعث شده است شیوه‌های داستان‌گویی خلاقه «جهان‌های موازی» یا «چندداستانی» برای حل این نیاز در بیان مدنظر قرار گیرد. در فیلم آموزشی انواع تعامل می‌تواند مدنظر قرار گیرد و به دلیل اهمیت تعامل در یادگیری، در طراحی فیلم‌های آموزشی برای بسته‌های یادگیری، به این مهم توجه ویژه می‌شود و از مفاهیم در حال توسعه است. اما اینجا فرض ما بر این است که فیلم بدون طراحی آموزشی دقیق طراحی شده و اکنون در اختیار کلاس و معلم است و معلم می‌خواهد خود طراحی آموزشی را کامل و با کلاس و مخاطب خود متناسب کند.

روش پیشنهادی اول: فرارسانه

ترانس مدیا یا فرارسانه یک نگاه به نسبت جدید است که در علوم ارتباطات مدنظر قرار گرفته و در پی آن است که در کنار

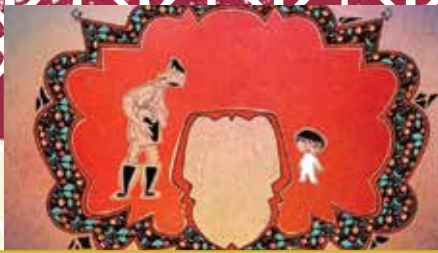
و اطراف یک رسانه اصلی، رسانه‌های مکمل یا جایگزین یا توسعه‌دهنده قرار دهد تا فرصت ارتباطی را غنی، ثابت و اثربخش کند. لذا فیلم خود را در میان قرار دهد و حول آن سایر رسانه‌های دیگر را که به‌طور نسبی کمک‌کننده‌اند، یادداشت و تهیه کنید. از فعالیت‌های متنوع غافل نشویم. فعالیت‌های کاوشگرانه، تیمی و گروهی، بازی و ... می‌توانند مدنظر تان قرار گیرند تا فیلم کلاس خود را در مسیر «ترانس مدیا» یا فرارسانه قرار دهید و به این شیوه با یک جزء در اختیار بسته یادگیری طراحی کرده‌اید.

روش پیشنهادی دوم: شکست روایت فیلم

احتمالاً همکاران فیلم‌ساز من این پیشنهاد را دوست ندارند، چون روایت حق فیلم‌ساز است و از جمله فرصت‌های هنرمندی در بیان. اما از آنجا که فیلم آموزشی در زمره هنرهای کاربردی قلمداد می‌شود، این پیشنهاد بر اهداف یادگیری مبتنی است.

در این شیوه، به‌جای نمایش یکباره فیلم، آن را به دو یا چند بخش تقسیم کنید. قبل و بعد از هر بخش از نمایش فیلم، گفت‌وگو و فعالیت‌ها یا رسانه‌هایی را در نظر بگیرید که بتوانند فرصت یادگیری کلاس را تسهیل و تعمیق کنند یا توسعه دهند. یک نکته جنبی اینکه، از آنجا که روایت در فیلم توسط فیلم‌ساز و همکارانش با دقت بالا طراحی شده است، به‌سادگی نمی‌توان نمایش آن را متوقف کرد؛ طوری که از ارزش‌های عاطفی و غوطه‌وری فیلم کم نشود. لذا آشنایی با ساختارها و روایت در فیلم برای موفقیت‌تان در این شیوه بسیار یاری‌رسان است. البته در دنیای درام، هرگونه فاصله‌گذاری می‌تواند مقدمه کاستن از احساس و افزودن بر اندیشه محسوب شود.

در خصوص این دو روش در شماره‌های بعد بیشتر توضیح خواهیم داد. در ادامه، یک نمونه طراحی آموزشی برای یک فیلم پویانمایی خواهیم داشت. این فیلم شاخص‌های ارزشمند ورود به کلاس را دارد، اما طراحی ندارد و آموزشی است. لذا در اینجا ما برای فیلم یک طراحی آموزشی انضمامی انجام داده‌ایم.

عنوان فیلم: فرفره

مدت زمان فیلم: ۷ دقیقه و ۳۲ ثانیه

زمان پیشنهادی اجرای فعالیت: ۳۵ تا ۵۰ دقیقه

گروه مخاطب: دانش آموزان دوره های ابتدایی و متوسطه (توجه بفرمایید که غالباً فیلم ها را می توان برای یک دوره یا پایه تحصیلی محدود طراحی آموزشی کرد و این فیلم به دلیل موضوع استثنا قلمداد می شود.)

بخشی از فیلم فرفره را اینجا ببینید

فعالیت انتخابی در کلاس

در صورت امکان، شعر عمو زنجیرباف را در میان کلاس با زنجیر کردن دستانشان و صدای برخی مشاغل ذکر شده در فیلم اجرا کنند یا در جای خود بخوانند. به صورت نمایش خلاق، حرکات و صدای لحاف دوز، آب حوضی، نمکی و حاجی فیروز را اجرا کنند. دانش آموزان به گروه های کوچک تقسیم شوند. هر گروه یکی از مشاغل یاد شده در فیلم را نقاشی کند. نقاشی ها را روی دیوار کلاس به نمایش بگذارید.

ب) با مخاطبان دوره دوم ابتدایی

از بزرگ ترهای خود، قبل از جلسه و روز نمایش بپرسند، نمکی، آب حوضی، چینی بندزنی و لحاف دوزی چه کار می کردند و چرا این شغل ها دیگر چندان وجود ندارند؟ این سؤالات پس از نمایش فیلم با بچه ها مطرح و بحث شوند: * امروزه به جای این شغل ها چه شغل های جدیدی به وجود آمده اند؟

* چه شغل هایی ممکن است در آینده وجود نداشته باشند؟
* چه شغل های جدیدی ممکن است در آینده به وجود آیند؟
* آن ها به منظور آمادگی برای مشاغل آینده، چه چیزهایی باید یاد بگیرند؟
توصیه: در تمامی گفت و گوهای کلاسی، در ابتدا میز و نیمکت ها به شکل U چیده شود تا دانش آموزان بتوانند هنگام گفت و گو همدیگر را ببینند.

ج) با مخاطبان دوره های متوسطه اول و متوسطه دوم

پس از نمایش فیلم، سؤال های زیر را مطرح کنید و از دانش آموزان بخواهید درباره آن ها گفت و گو کنند:
* افرادی که سر راه پسر بچه قرار گرفتند، شغلشان چه بود؟ آن ها چه رفتاری با پسر بچه داشتند؟
* چرا پسر بچه صدایش را به نمکی داد؟
* نمکی، آب حوضی، چینی بندزنی و لحاف دوزی چه کار می کردند و چرا دیگر این شغل ها چندان وجود ندارند؟
* امروزه به جای این شغل ها چه شغل های جدیدی به وجود آمده اند؟
* چه شغل هایی ممکن است در آینده وجود نداشته باشند؟
* چه شغل های جدیدی ممکن است در آینده به وجود آیند؟
* آن ها به منظور آمادگی برای مشاغل آینده، باید چه چیزهایی یاد بگیرند؟

فرایند اجرای فعالیت آموزشی

مرحله اول: قبل از نمایش فیلم

قبل از نمایش فیلم در کلاس درباره برخی مشاغلی که قبلاً وجود داشتند و الان در جاهای کمی از کشور دیده می شوند یا از بین رفته اند، صحبت کنید؛ مشاغلی مانند آب حوضی، لحاف دوزی، چینی بندزنی و نمکی، تا دانش آموزان پیش نیاز تماشای فیلم را داشته باشند.

مرحله دوم: پس از نمایش فیلم

الف) با مخاطبان پیش دبستانی و پایه های اول و دوم ابتدایی

پس از نمایش فیلم، سؤال های زیر را مطرح کنید و از دانش آموزان بخواهید درباره سؤالات زیر گفت و گو کنند:
* آیا تا به حال فرفره بازی کرده اید؟ در صورت پاسخ مثبت، آیا این بازی را دوست داشتید؟
* اگر خاطره ای از فرفره بازی دارید، برای دوستانتان تعریف کنید.
* وقتی فرفره پسر بچه در آب افتاد، چه کسی آن را از حوض بیرون آورد؟
* افرادی که سر راه پسر بچه قرار گرفتند، شغلشان چه بود؟ آن ها چه رفتاری با پسر بچه داشتند؟
* چرا پسر بچه صدایش را به نمکی داد؟